

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

Hvordan har domstolene i fire store klimasaker vurdert og anvendt ulike miljørettslige prinsipper, og hvordan bruker de disse prinsippene til å beskrive klimaendringenes alvorlighetsgrad?

Matilde Loddervik Bjørndal

Totalt antall sider inkludert forsiden: 34

Molde, 31.05.2023

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§16 og 36.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert, jf. høgskolens regler og konsekvenser for fusk og plagiat	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht. Personopplysningsloven skal meldes til Sikt for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av Sikt?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Georg Inge Iversen Panzer

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjennelse.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å

gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering: ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)? ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over? ja nei

Dato: 31.05.2023

Antall ord: 7635

Forfattererklæring: Matilde Loddervik Bjørndal

Forord

Denne oppgaven markerer avslutningen på min bachelorgrad i Jus og Administrasjon ved Høgskolen i Molde, våren 2023. Arbeidet med denne oppgaven har vært tidvis krevende, men samtidig veldig lærerikt og spennende.

Jeg har valgt å fordype meg innenfor temaene miljø og bærekraft da dette er dagsaktuelle tema som jeg også opplever som spennende. Gjennom en omfattende analyse av klimarelaterte høyesterettsdommer fra ulike land har jeg gjort meg flere interessante funn som jeg presenterer i oppgaven min.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Georg Inge Iversen Panzer. Han har vært svært tilgjengelig, og gitt meg god oppfølging og støtte gjennom hele skriveprosessen.

Matilde Loddervik Bjørndal

31.05.2023

Sammendrag

I denne oppgaven tar jeg for meg fire høyesterettsdommer fra ulike land og ser på hvordan disse anvender tre sentrale miljørettslige prinsipper i sine dommer. Jeg ønsker med denne oppgaven å belyse et dagsaktuelt og interessant tema.

Dataen har jeg samlet inn ved bruk av kvalitativ metode, hvor jeg har gjennomført en dokumentanalyse av de fire høyesterettsdommene jeg har tatt for meg. Jeg har gjort en grundig analyse av de mest sentrale prinsippene dommene tar for seg. Jeg har valgt å analysere bruken av føre-var prinsippet, prinsippet om bærekraftig utvikling og rettferdighetsprinsippet.

Funnene jeg har gjort meg viser at disse prinsippene står svært sentralt i alle dommene. De har et felles mål om å tvinge regjeringene til å iverksette strengere klimatiltak for å beskytte mot eventuelle skader. Til tross for dette har dommene en noe ulik tilnærming til disse prinsippene.

Innhold

1.0	Introduksjon	3
1.1	Valg av tema og problemstilling	3
2.0	Metode	4
2.1	Valg av metode	4
2.2	Kvalitativ metode	4
2.3	Dokumentanalyse	4
2.4	Validitet og reliabilitet	6
2.5	Bakgrunn for valg av dokumenter	6
3.0	Teori	7
3.1	Miljørettslige prinsipper	7
3.1.1	Føre var prinsippet	7
3.1.2	Prinsippet om bærekraftig utvikling	8
3.1.3	Prinsippet om rettferdighet	8
4.0	Analyse	9
4.1	Partene	9
4.1.1	Norsk dom	9
4.1.2	Tysk dom	10
4.1.3	Nederlandsk dom	10
4.1.4	Irsk dom	11
4.2	Føre var prinsippet	11
4.2.1	Norsk dom	11
4.2.2	Nederlandsk dom	12
4.2.3	Tysk dom	13
4.2.4	Irsk dom	14
4.3	Bærekraftprinsippet	15
4.3.1	Norsk dom	15
4.3.2	Nederlandsk dom	16
4.3.3	Tysk dom	17
4.3.4	Irsk dom	18
4.4	Rettferdighetsprinsippet	19
4.4.1	Norsk dom	19

4.4.2	Nederlandsk dom	20
4.4.3	Tysk dom.....	21
4.4.4	Irsk dom	22
5.0	Konklusjon.....	24
6.0	Forslag til videre forskning	25
7.0	Litteraturliste	26

1.0 Introduksjon

1.1 Valg av tema og problemstilling

Klimakrisen er en av de største utfordringene verden står overfor i dag. Temperaturen på kloden øker, og det er enighet blant nesten alle klimaforskere i verden om at klimaendringene vi ser i dag skyldes menneskeskapte klimagassutslipp. For at den globale oppvarmingen som skjer skal stanses, må det handles raskt og mennesker må sørge for at vi fjerner like mye CO₂ fra atmosfæren som vi slipper ut (FN-sambandet, 2023).

Utslippene vi ser i dag er et globalt problem, og for at vi skal klare å stoppe klimaendringene og snu den trenden vi nå ser med stadig økte utslipp av klimagasser må det bidras på et globalt nivå og utvikles effektive tiltak.

Gjennom en detaljert gjennomgang og sammenligning av fire høyesterettsdommer fra ulike land, med fokus på klima og utfordringene rundt økte klimagassutslipp skal jeg se på, og sammenligne hvordan disse dommene har anvendt ulike miljørettslige prinsipper i sine saker. Jeg har valgt å ta for meg føre var prinsippet, rettferdighetsprinsippet, og prinsippet om bærekraftig utvikling i min oppgave. Målet med denne oppgaven er altså å se på hvordan ulike prinsipper anvendes for å bidra til å redusere klimaendringer og beskytte miljøet.

På bakgrunn av dette har jeg kommet til følgende problemstilling:

Hvordan har domstolene i fire store klimasaker vurdert og anvendt ulike miljørettslige prinsipper, og hvordan bruker de disse prinsippene til å beskrive klimaendringenes alvorlighetsgrad i sine avgjørelser?

2.0 Metode

2.1 Valg av metode

Hensikten med forskning er å bringe frem troverdig empiri, altså data om virkeligheten. Det finnes ulike måter å gå frem på når man skal forske på noe. Hvilken forskningsmetode jeg skal bruke vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven. For at forskeren skal klare å innhente troverdig og gyldig informasjon om virkeligheten må han eller hun ha en strategi for hvordan forskningen skal skje og hvordan den som forsker skal gå frem. Strategien som blir brukt er metoden (Jacobsen 2018, s. 15). Metode er altså en måte å gå frem når man skal samle inn empiri, og metoden blir da et hjelpemiddel til å gi en beskrivelse av virkeligheten (Jacobsen, 2018, s. 21).

2.2 Kvalitativ metode

I oppgaven min vil jeg bruke kvalitativ metode, mer spesifikt skal jeg gjennomføre en dokumentanalyse. Denne metoden vil egne seg best til min oppgave ettersom jeg skal gå i dybden og se på forskjeller og likheter ved måten de ulike dommene bruker og anvender utvalgte miljørettslige prinsipper. En kvalitativ metode egner seg godt når forskeren ønsker å undersøke nærmere og avklare hva som ligger i et begrep eller et fenomen. Hensikten med en kvalitativ tilnærming er som oftest å forstå en gitt situasjon, samt å få frem hvordan mennesker tenker (Jacobsen 2018, s. 133). Ettersom jeg i denne oppgaven skal gjøre en analyse av dokumenter som krever en dypere forståelse av juridiske argumenter vil ikke en kvantitativ metode egne seg så godt for denne oppgaven da denne metoden dreier seg mer om analyse av tallbaserte data.

2.3 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse blir tatt i bruk når man ønsker å analysere dokumenter som allerede finnes, altså sekundærdata. Denne metoden blir ofte brukt i tilfeller hvor det er vanskelig å samle inn primærdata. Ved en dokumentanalyse benytter man seg altså av data som er samlet inn av andre enn forskeren selv, og med et helt annet formål enn hva forskeren har med sin analyse. Et grunnleggende spørsmål i enhver dokumentanalyse er om- og i hvor stor grad forskeren kan stole på kildene. Dersom forskeren bruker primærdata, altså at

forskeren selv har innhentet data vil han eller hun selv ha en viss kontroll over forholdene som kan påvirke påliteligheten og troverdigheten til dataen som er samlet inn. (Jacobsen, 2018, s. 171) Ettersom jeg i min oppgave skal benytte meg av data som er innhentet av andre enn meg selv er det dermed viktig å være kildekritisk ved innhenting av dokument til analysen slik at jeg er sikker på at dokumentene jeg bruker er gyldige og troverdige.

Dokumentanalyse regnes ofte som den mest brukte metoden i samfunnsvitenskapen, og en empirisk undersøkelse kan være vanskelig å forestille seg uten dokumenter.

Dokumentanalysen vil i de fleste tilfeller fokusere på en utvikling over en gitt tidsperiode. Måten analysen av dokumentene blir gjennomført avhenger i bunn og grunn av undersøkelsesspørsmålet. Dette grunnet at det er dette spørsmålet som avgjør hva som er relevant, samt hva som er nødvendig å se etter i disse dokumentene.

Undersøkelsesspørsmålet viser hvilken vei analysen av dokumentene skal gå, og gjør at man sikrer at informasjonen faktisk gir svar på spørsmålet som man stiller seg (Tanggaard og Brinkmann 2012, s. 162).

Man kan finne en rekke metodiske utfordringer ved bruk av dokumentanalyse. Det er dermed viktig at vi gjør noen forberedelser før vi gjennomfører en dokumentanalyse. En utfordring med bruk av dokumentanalyse er i hvor stor grad dokumentene man ønsker å ta i bruk er å anse som troverdige. Det er dermed ved bruk av denne metoden nødvendig å gjøre god research for å finne ut om dokumentene man velger er troverdige. I min oppgave skal jeg ta i bruk fire offentlige dokumenter i form av høyesterettsdommer. En norsk, en nederlandsk, en tysk og en irsk dom. En høyesterettsdom er basert på en grundig analyse av fakta og normer. Fakta vurderes i henhold til juridiske regler om bevisbyrde og normene vurderes i henhold til juridisk metode. I motsetning til straffesaker vil et prinsipp om sannsynlighetsovervekt være gjeldende i sivile saker som disse ved vurderingen av fakta. Når det kommer til normer vil ikke legalitetsprinsippet veie like tungt utenfor strafferettens område, noe som innebærer at domstolene kan legge til grunn prinsipper som ikke er lovfestede (Skjerdal, 1998, s. 3). Generelt vil man kunne si at høyesterett er en svært troverdig kilde, men det betyr imidlertid ikke at de er utenfor kritikk. Et av mine funn er for eksempel at ulike lands høyesterett anvender ulike miljøprinsipper på forskjellig måte.

2.4 Validitet og reliabilitet

To sentrale begrep i gjennomføringen av oppgaven, samt innhenting av data er validitet og reliabilitet. Validitet dreier seg om at empirien skal være gyldig og relevant. Reliabilitet dreier seg om at empirien skal være pålitelig og troverdig. Uavhengig av hvilken type empiri som brukes bør den tilfredsstillende disse kravene. For at empirien skal være valid må den gi svar på det problemstillingen spør om. Man kan i vitenskapelig metode skille mellom to typer validitet- ekstern gyldighet og intern gyldighet. Ekstern gyldighet dreier seg om at resultatene fra et avgrenset område er gyldige også i andre sammenhenger. Intern gyldighet handler om hvorvidt forskeren har empiri for konklusjonene han/hun trekker (Jacobsen 2018, s. 17). Reliabilitet handler om at undersøkelsen skal være troverdig, slik at leseren har tillit til det som blir skrevet. Jeg vil si at høyesterettsdommene har stor grad av reliabilitet. Når det kommer til validitet så vil avgjørelsene være valide i sine respektive jurisdiksjoner, men fra et overordnet synspunkt vil noen av de kunne være mer valid enn andre, særlig i tilfeller hvor de er motstridende.

2.5 Bakgrunn for valg av dokumenter

Det er flere grunner til at dommene jeg har valgt å analysere i denne oppgaven er verdt å analysere, samt hvorfor disse er faglig interessante. Ettersom vi lever i en tid hvor klimaendringene øker på det globale plan og hvor behovet for å redusere utslippene er høyere enn noen gang, representerer disse dommene viktige og nødvendige rettslige avgjørelser. Dommene viser til en økende trend av rettsaker som omhandler klimaendringer og økende utslippsmengder, og hvordan disse bidrar til et større fokus rundt dette temaet, samt hvordan flere anser klimaendringene som en trussel mot menneskerettighetene. Disse dommene viser også hvordan rettsapparatene i ulike land i Europa kan ha en stor innvirkning og spille en stor rolle når det gjelder å fremme et samfunn som jobber for å sikre en bærekraftig utvikling. Dommene kan også ha en positiv innvirkning på organisasjoner eller enkeltpersoner i andre land rundt om i verden som vurderer å bringe en klimasak opp til retten. Dommene kan også ha en negativ innvirkning i form av det man gjerne kaller rettsliggjøring av miljøspørsmål.

3.0 Teori

3.1 Miljørettslige prinsipper

Et prinsipp kan beskrives som en grunnleggende sannhet eller regel som legges til grunn for handling. Ordet prinsipp stammer fra latin og betyr første eller utgangspunkt (Nes, 2022). Et prinsipp kan være rettslig forankret og man snakker da gjerne om et miljørettslig prinsipp. Domstoler kan imidlertid ta utgangspunkt i anerkjente prinsipper selv om de ikke er lovfestede. I denne oppgaven tar jeg for meg de mest sentrale prinsippene jeg har funnet i fire dommer som jeg har tatt for meg. Jeg vil ta for meg føre var-prinsippet, bærekraftprinsippet og rettferdighetsprinsippet.

3.1.1 Føre var prinsippet

Dette prinsippet blir benyttet i tilfeller hvor konsekvensen er uklar, og hvor poenget er å unngå skade på klima og miljø (Regjeringen, 2000). Det å være oppmerksom på å ta forhåndsregler for å unngå eller minske mulige konsekvenser eller skader på miljøet er et tema som står sentralt i alle dommene, og føre var prinsippet nevnes både direkte og indirekte. Prinsippet henger således nært sammen med ikke skade-prinsippet. I tilfeller hvor en forvaltningsmessig beslutning vil kunne få negative konsekvenser for privatpersoner eller private parter skal tiltaket i utgangspunktet kun gjennomføres dersom det er hjemmel for det i loven (Regjeringen, 2000). Dette er en side av det juridiske legalitetsprinsippet som er nevnt ovenfor.

I denne oppgaven tar jeg for meg saker hvor konsekvensene kan være uklare på tidspunktet beslutningen blir fattet. Med hensyn til mulige konsekvenser når vi snakker om miljø blir det ansett som nødvendig å gjennomføre visse tiltak i tilfeller hvor det ikke er helt sikkert hva eller hvor ille konsekvensene kan komme til å være til tross for usikkerheten på beslutningstidspunktet. Dette handler om at i tilfeller hvor faren for konsekvenser er der, uten å være tilstrekkelig vitenskapelig bevist skal det tas hensyn til og handles i sammenheng med konsekvensene som kan komme, til tross for mangel på vitenskapelig sikkerhet. Dette prinsippet er relevant for de fleste saker som omhandler klima, ettersom vi ikke kan forutse nøyaktig hvilke konsekvenser klimaendringene og mangel på å ta hensyn vil føre med seg. Ingen kan si eksakt hva som vil skje med

fremtidige generasjoner eller når konsekvensene vil komme, men vi kan si med sikkerhet at det vil bli konsekvenser av å ikke ta forhåndsregler i henhold til føre-var prinsippet for å beskytte miljøet og kloden.

3.1.2 Prinsippet om bærekraftig utvikling

Bærekraft kan beskrives som forholdene mellom økonomi, sosiale forhold og miljø. Dersom en virksomhet behersker det å finne en balanse mellom alle disse faktorene vil det regnes som en bærekraftig virksomhet (FN- sambandet, 2021). Bærekraft har i de senere år blitt et stadig mer omdiskutert og dagsaktuelt tema, særlig etter FN lanserte sine bærekraftsmål i 2016. En definisjon som ofte blir brukt om bærekraftig utvikling lyder slik;

«En utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (FN- sambandet, 2021).

Denne forklaringen går altså i stor grad ut på at dagens generasjon må anerkjenne at vi ikke har en reserveklode, og at kloden har en begrenset mengde ressurser. I denne oppgaven skal jeg blant annet ta for meg teori om bærekraft i de fire dommene jeg har valgt å analysere. Ettersom at dommene jeg skal analysere er klimarelatert, er bærekraft et sentralt tema i alle dommene. Prinsippet om bærekraftig utvikling innebærer altså at vi må handle og gjennomføre de tiltak som kreves for å sikre en bærekraftig utvikling og for at dagens og fremtidige generasjoner skal kunne møte sine behov.

3.1.3 Prinsippet om rettferdighet

Prinsippet om rettferdighet er definert på flere forskjellige måter. Jeg velger å dele det inn i to hovedkategorier: fordelingsrettferdighet og respekt for menneskerettigheter (Carson, Skauge, 2019, s.50). Dette er også måten den norske dommen definerer rettferdighetsprinsippet på. Fordelingsrettferdighet er et prinsipp som går ut på å fordele goder i et felleskap på en rimelig eller rettferdig måte. Dette innebærer å sørge for at alle i samfunnet får tilgang til grunnleggende goder. Det å skulle komme frem til en felles oppfatning av hva som er rettferdig kan være krevende da mennesker gjerne kan ha lett for å sette seg selv og sine egne interesser først. Respekt for menneskerettigheter handler i denne sammenheng om å sikre at de miljømessige beslutninger som blir tatt, tas med

respekt for menneskerettighetene til enkeltpersoner eller menneskegrupper i et samfunn (Carson, Skauge, 2019, s. 50).

Sett ut fra et miljøetisk perspektiv handler rettferdighetsprinsippet blant annet om å sikre at de som bidrar minst til klimautfordringene ikke skal være de samme som lider mest som følge av dette. Det innebærer også at den som forårsaker forurensing og har nytte av det også skal erstatte de negative konsekvensene av det (Polluter pays). Overordnet kan man si at rettferdighetsprinsippet tilsier at byrder som følger av klimautfordringer skal bli fordelt på rettferdig måte mellom ulike samfunnsgrupper. Kort fortalt innebærer prinsippet altså at både miljøbelastninger og fordeler skal fordeles på rettferdig vis.

4.0 Analyse

I denne delen av oppgaven vil jeg svare på problemstillingen min i lys av de ulike prinsippene som jeg har beskrevet i teoridelen av oppgaven. Her skal jeg, som nevnt, ta for meg en tysk, en norsk, en irsk, og en nederlandsk høyesterettsdom. Alle dommene er klimarelaterte og tar sikte på å tvinge regjeringene til å bedre tiltakene for å bekjempe klimaendringene og alt som følger med dette. Dommene har en rekke fellestrekk som jeg vil gå nøye gjennom i denne delen av oppgaven. Jeg vil prøve å finne fellestrekk og ulikheter ved alle dommene hvor jeg tar utgangspunkt i prinsippene som direkte og indirekte er skrevet om i de ulike dommene. Helt innledningsvis vil jeg si noe om partene i dommene. Det er gjerne en ideell organisasjon som for eksempel Greenpeace, som tar ut søksmål på vegne av miljøinteresser med påstand om at den utøvende makt ikke oppfyller sine rettslige forpliktelser til å ivareta miljøet. Tradisjonelt har slike saker blitt avvist fordi ideelle organisasjoner ivaretar en for abstrakt eller hypotetisk interesse. Disse fire dommene viser imidlertid en tendens til at slike saker blir realitetsbehandlet.

4.1 Partene

4.1.1 Norsk dom

I den norske dommen var Greenpeace og Natur og ungdom saksøkere. De gikk til søksmål mot staten Norge representert ved regjeringen med grunnlag av at de mente at oljeboringen

i arktiske strøk og særlig prøveboring utenfor Lofoten og Vesterålen var i strid med grunnloven (HR-2020-2472-P). Greenpeace og Natur og ungdom er kjente norske miljøorganisasjoner som arbeider for å beskytte miljøet, og er kjent for sitt engasjement knyttet til saker som omhandler klimaendringer (Olerud, 2023) og (Greenpeace.org). De er kjent for å fokusere på muligheter og løsninger fremfor utfordringer, samt jobbe mot et samfunn som tar vare på dagens og morgendagens generasjoner.

4.1.2 Tysk dom

Saksøkere i den tyske dommen besto av unge miljøaktivister, som sammen med flere miljøorganisasjoner gikk til søksmål mot den tyske stat, og påsto at den tyske regjeringens klimapolitikk sto i strid med Tysklands grunnleggende rettigheter. Partsforholdet her virker å være mye det samme som i den norske dommen. Dommen dreide seg om at disse miljøaktivistene mente at regjeringens klimamål for 2030 var for svake, samt at disse også sto i strid med grunnloven (ECLI:DE:BVerfG:2021:rs20210324, s. 6).

4.1.3 Nederlandsk dom

Saksøker i den tyske klimadommen var Urgenda Foundation, sammen med rundt 900 nederlandske statsborgere. Urgenda Foundation er en nederlandsk miljøorganisasjon som sikter mot en rask utvikling mot et mer bærekraftig samfunn. Denne organisasjonen ser på klimaendringene vi står ovenfor i dag som en av vår tids største utfordringer, og jobber for å finne løsninger for å sikre at jorden vil være et trygt sted å leve, også for fremtidige generasjoner. Disse gikk til søksmål mot den nederlandske stat ettersom de mente at staten ikke hadde gjort nok for å bekjempe klimaendringene, og at de hadde en juridisk plikt til å beskytte borgerne mot faren klimaendringer kan påføre dem i henhold til menneskerettigheter og grunnloven (ECLI:NL:HR:2019:2007, s. 3). Partsforholdet her virker å være mye det samme som i den norske og tyske dommen, med den forskjell at Urgenda virker å være en nystartet organisasjon som ble stiftet for å føre slike rettssaker.

4.1.4 Irsk dom

Saksøker i denne dommen var «Friends of the Irish Environment» som er en irsk miljøorganisasjon som jobber for å beskytte miljøet og naturen, samt fremme en bærekraftig utvikling i Irland. Søksmålet ble gjort på grunnlag av at Friends of the Irish Environment hevdet at regjeringen i Irland ikke i høy nok grad klarte å forsvare de rettighetene borgerne i landet hadde i henhold til grunnloven og menneskerettighetene ([2019] IEHC 747, s. 1). Partsforholdet her virker å være det samme som i de andre dommene, og selv om organisasjonen er noe eldre enn nederlandske Urgenda så er de i stor grad inspirert av Urgenda. De bruker aktivt juridiske virkemidler og på sine hjemmesider og har en oversikt over hele 45 rettsaker som de står bak, og hvor de har vunnet mesteparten. Saken jeg har plukket ut er spesiell i og med at den er for irsk høyesterett.

4.2 Føre var prinsippet

4.2.1 Norsk dom

Den Norske dommen nevner ikke føre var prinsippet uttrykkelig. Likevel kan man si at denne dommen i stor grad baserer seg på dette prinsippet da søksmålet hovedsakelig ble gjort på grunnlag av at Greenpeace og Natur og Ungdom mente at oljeboringen i Arktis ville være i strid med at Norge har forpliktet seg til å redusere sine utslipp i tråd med Parisavtalen. Føre var-prinsippet ble brukt som argumentasjon mot oljeboringen, ettersom de hevdet at det må tas hensyn ved utøvelse av offentlig myndighet i miljøsaker hvor det er usikkerhet på hvilken virkning dette kan ha på miljøet og helsen til mennesker.

Greenpeace og Natur og Ungdom trakk frem grunnloven §§ 93, 102, og 112 i sitt søksmål. Grunnloven §§ 93, og 103 handler om retten til liv, samt retten til privat- og familieliv og ble trukket frem på grunnlag av at de påsto at dette kunne være en mulig konsekvens dersom oljeboringen i Barentshavet ble gjennomført som planlagt. Her kan de med sikkerhet si at oljeboringen vil true miljøet, men ikke i hvor stor grad og på hvilken måte det vil kunne påvirke mennesker. Dette dreier seg altså om prinsippet om å være føre var, og ta forhåndsregler for å kunne unngå mulige konsekvenser. Grunnloven §112- også kjent som grunnlovens miljøparagraf blir nevnt som et hovedargument i søksmålet, hvor det

hevdes at det vil være brudd på denne paragrafen dersom gjennomføringen av oljeboringen blir gjennomført som planlagt. Miljøparagrafen er ment for å verne naturen, og sikre en bærekraftig utvikling for nåværende og kommende generasjoner. Dette innebærer å ta hensyn til usikkerhet og eventuell risiko for skade på miljøet. Ut fra dette kan man på mange måter si at grunnlovens §112 i stor grad er basert på prinsippet om å være føre var, da den tar for seg viktigheten av å ta nødvendige forhåndsregler for å unngå eller begrense mulige skader på miljøet slik at naturens ressurser disponeres på en måte som sikrer naturen for kommende generasjoner.

4.2.2 Nederlandsk dom

Den nederlandske dommen nevner føre var prinsippet uttrykkelig og vektlegger viktigheten av å ta forhåndsregler for å forutse, forhindre, og minimere uønskede konsekvenser som følge av økte utslipp og klimaendringer. *«If the government knows that there is a real and imminent threat, the State must take precautionary measures to prevent infringement as far as possible»* (side 16). Her refererer dommen til prinsippet om å være føre var hvor de peker på at dersom staten er klar over at det foreligger en reel trussel overfor borgerne må de iverksette forebyggende tiltak for å hindre dette så langt det lar seg gjøre.

I dommen blir det trukket frem at i tilfeller hvor det er fare for alvorlig skade på miljøet, skal ikke mangel på kunnskap bli brukt som en grunn for å utsette aktuelle tiltak;

«The fact that full scientific certainty regarding the efficacy of the ordered reduction scenario is lacking does not mean, given the due observance of the precautionary principle, that the State is entitled to refrain from taking measures. The high degree of plausibility of that efficacy is sufficient» (side 18).

Her fastslår de at mangel på full vitenskapelig sikkerhet av effektiviteten av tiltaket, ikke er grunnlag for la være å iverksette forebyggende tiltak- i henhold til føre var prinsippet. Dette betyr altså at i sammenheng med føre var prinsippet skal det iverksettes forebyggende tiltak så langt dette lar seg gjøre, uavhengig av om det foreligger vitenskapelig sikkerhet for virkningen dette. Dette gjelder spesielt i tilfeller hvor sannsynligheten er stor for at tiltaket som vurderes vil være effektivt.

«The obligation to take suitable measures also applies when it comes to environmental hazards that threaten large groups or the population as a whole, even if the hazards will only materialize over the long term. While Articles 2 and 8 ECHR are not permitted to result in an impossible or disproportionate burden being imposed on a state, those provisions do oblige the state to take measures that are actually suitable to avert the imminent hazard as much as reasonably possible» (side 4).

I dette utdraget tar dommen for seg artikkel 2 og 8 i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Artikkel 2 handler om retten til liv, og artikkel 8 handler om retten til privat- og familieliv. Her diskuterer de statens beskyttelsesplikt og ansvar i henhold til disse artiklene. De understreker at staten har et ansvar til å iverksette passende tiltak når det gjelder miljøfarer som står i fare for å true befolkningen. Til tross for at disse eventuelle farene ikke er umiddelbare, men kan komme til å oppdages over tid, gjelder fortsatt statens plikt til å iverksette tiltak. Dette avsnittet kan ses i sammenheng med føre var prinsippet da det i stor grad dreier seg om at staten har et ansvar til å handle nå for å beskytte mot farer som kan komme i fremtiden.

4.2.3 Tysk dom

Selv om prinsippet på samme måte som i den norske dommen ikke nevnes uttrykkelig i denne dommen, så blir det vektlagt. Domstolen går inn på den tyske regjeringens beskyttelsesplikt overfor fremtidige generasjoners rettigheter, noe som inkluderer hensyn til eventuelle langsiktige konsekvenser som følge av klimaendringene. Domstolen vil finne brudd på denne beskyttelsesplikten dersom det ikke blir truffet noen forebyggende tiltak, eller dersom de tiltak som blir truffet viser seg å være åpenbart utilstrekkelige eller uegnet for å oppnå beskyttelsesmålet. Dommen trekker frem den tyske grunnloven §20a, som sier at staten har et ansvar overfor fremtidige generasjoner for å beskytte naturressursene og mangfoldet av arter. Dette tilsier at føre var prinsippet må være til stedet ettersom det er nødvendig å handle med forsiktighet eller ta forhåndsregler for å unngå eller minimere risikoen for skade på miljøet. Denne dommen vektlegger altså også prinsippet om å være føre var, i form av å ta forebyggende tiltak for å forhindre at klimaendringene forverres ytterligere. I avsnitt 142 i dommen står det;

“While it is not ascertainable that the legislator has violated its constitutional duties to protect the complainants against the risks of climate change (I and II), fundamental rights have nonetheless been violated because the emission amounts allowed by the Federal Climate Change Act in the current period are capable of giving rise to substantial burdens to reduce emissions in later periods” (avsnitt 142).

Dette utdraget vil jeg tolke som en referanse til føre var prinsippet, da de viser til at tiltatte utslipp kan komme til å føre til byrder for å redusere utslipp i senere perioder. Dommen fastslår her at grunnleggende rettigheter har blitt krenket, til tross for at det ikke kan fastslås at de konstitusjonelle pliktene er brutt. Dette avsnittet baserer seg i stor grad på føre var prinsippet ettersom utslippsmengdene som er tillatt i den føderale klimaendringens lov kan komme til å gi opphav til store konsekvenser og byrder for å redusere utslipp i senere perioder. Her vektlegger de behovet for å være føre var og iverksette forebyggende tiltak ved å begrense utslippene for i å unngå konsekvenser og byrder for fremtidige generasjoner.

4.2.4 Irsk dom

I likhet med den nederlandske dommen nevner også irsk høyesterett føre var-prinsippet uttrykkelig. Det fastslås at det i henhold til føre var prinsippet kreves at til tross for at det ikke er vitenskapelig sikkerhet må det tas forhåndsregler for å forhindre eventuelle skader og forverringer på miljøet. I avsnitt 4 i dommen skriver de;

«The scientific community agrees that global warming can be prevented, mitigated or reduced by ensuring the reduction of the emission of greenhouse gases into the atmosphere but significant effort is required” (avsnitt 4).

Her pekes det på nødvendigheten av å ta forhåndsregler og handle før eventuelle skader og konsekvenser av klimaendringene oppstår. Denne dommen henviser i tillegg mye til den nederlandske dommen og bruker denne dommens henvisning til føre var prinsippet for å støtte opp i deres egen begrunnelse. Ettersom dommene i stor grad handler om det samme, blir den nederlandske dommen brukt som et hjelpemiddel, samt for å støtte opp

argumentene i den Irske, og vi kan se at de på flere områder argumenterer på liknende måte.

«It followed from Articles 2 and 8 ECHR that the State had a duty to protect against such real threat and it had failed to fulfil its “duty of care under the convention” by “not wanting” to reduce emissions by at least 25% by the end of 2020. Measures had to be chosen, based on the precautionary principle, that were safe or at least as safe as possible» (avsnitt 138).

I dette utdraget påpeker dommen at som følge av artikkel 2 og 8 i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (retten til liv samt retten til privatliv og familieliv) hadde staten en plikt til å beskytte borgerne mot en eventuell trussel mot retten til privat- og familieliv. På grunnlag av dette måtte visse tiltak iverksettes basert på føre var prinsippet med formål om å beskytte mot trusler. Her henviser dommen til de samme artiklene som blir brukt i den nederlandske dommen, og argumenterer på liknende måte.

4.3 Bærekraftprinsippet

4.3.1 Norsk dom

Bærekraftprinsippet er en sentral del av den norske dommen noe som er naturlig ettersom prinsippet er lovfestet i Grunnloven § 112 første ledd hvor det heter; *«Alle har rett til eit helsesamt miljø og ein. Natur der produksjonsevna og mangfoldet blir haldne ved lag»* (Grunnloven, 1814). Dommen anerkjenner at klimaendringene er en alvorlig trussel mot miljøet og samfunnet vårt, og at det er nødvendig å ta klimaproblematikken på alvor. Det kommer frem i dommen at Norges klimamål for 2050 er å kutte utslippene mellom 80 til 95 prosent sammenlignet med tallene i 1990. Saksøker viser til grunnloven og menneskerettigheter og argumenterer på grunnlag av dette for hvorfor staten er forpliktet til å iverksette tiltak for å redusere utslipp. I avsnitt nummer 225 står det at;

«Klimaverknaden av eit tiltak står i ei særstilling, sidan han ikkje er geografisk avgrensa» (avsnitt 225).

Her skriver de at uavhengig av hvor på jorda utslippene foregår vil det ha konsekvenser for klimaet globalt. De viser altså til at alle utslipp eller kutt i utslipp påvirker hele kloden og

at de også må håndteres på et globalt nivå. Bærekraftprinsippet handler i stor grad om dette da det innebærer å vurdere de globale konsekvensene av utslipp, samt å ta ansvar for å redusere utslippene på et globalt nivå for å sikre en bærekraftig utvikling for fremtidige generasjoner.

«I overensstemmelse med dette og praksis fra EMD kan myndighetene ikke være passive vitner til større miljøødeleggelser, men må iverksette tiltak som kan bidra til å sikre et sunt miljø for nåtidige og fremtidige generasjoner» (avsnitt 132).

I dette utdraget henviser dommen til bærekraftprinsippet ved at de understreker at myndighetene må iverksette tiltak som sikrer en bærekraftig utvikling og et sunt miljø for nåværende og fremtidige generasjoner. Utdraget påpeker at myndighetene ikke kan være passive vitner til at større ødeleggelser av miljøet vil skje. Dette kan tolkes som en referanse til bærekraftprinsippet ettersom de refererer til et samfunn hvor myndighetene iverksetter de tiltak som må til for å sikre både de nåværende og kommende generasjoner.

4.3.2 Nederlandsk dom

Bærekraftprinsippet står sentralt i også denne dommen, men det nevnes ikke uttrykkelig. Dommen baserer seg på plikt til å beskytte miljøet, samt menneskers helse og sikkerhet. Retten fastslo at Nederland er forpliktet til å kutte klimagassutslippene med minst 25 % innen 2020, sammenlignet med nivåene fra 1990. Dette for å beskytte befolkningen og de kommende generasjoner mot de alvorlige konsekvensene klimaendringer og økende utslipp kan ha. Bærekraftprinsippet er altså en sentral del av denne dommen, da de vektlegger viktigheten av å iverksette nødvendige tiltak for å beskytte miljøet, slik at man kan sikre en bærekraftig utvikling med et samfunn som beskytter både nåværende og kommende generasjoner. I avsnitt 5.7.3 i dommen skriver de følgende;

«For instance, Article 3(1) provides that the parties “should protect the climate system for the benefit of present and future generations of humankind, on the basis of equity and in accordance with their common but differentiated responsibilities and respective capabilities” » (avsnitt 5.7.3).

Dommen tar for seg FNs klimakonvensjon (UNFCCC), og i dette utdraget viser dommen til artikkel 3 i UNFCCC som tar til sikte på å beskytte klimasystemet ved å treffe

forhåndsregler for å beskytte nåværende og kommende generasjoner, samt for å forhindre, eller minimere årsakene til klimaendringer og dempe eventuelle negative virkninger. På grunnlag av dette tolker jeg dette utdraget som en referanse til bærekraftprinsippet ettersom de tar for seg viktigheten av å ta forhåndsregler for å beskytte klimasystemet og sikre at nåværende og kommende generasjoners behov blir dekket.

4.3.3 Tysk dom

I den tyske dommen brukes ikke ordet «bærekraft» eksplisitt, men likevel kan vi også i denne dommen finne henvisninger til bærekraftprinsippet. De skriver i dommen at klimagassutslippene gradvis må reduseres, og at landet skal oppnå en reduksjon på minimum 55% i 2030, sammenlignet med nivåene i 1990. Dommen slår fast at regjeringen har en forpliktelse til å iverksette klimapolitikk som er i tråd med den tyske grunnlovens §20a. Denne paragrafen nevnte jeg i avsnittet om føre var-prinsippet, men kan også trekkes frem her da dette kan tolkes som en henvisning til bærekraftprinsippet, hvor viktigheten av å ivareta naturressurser og miljø for fremtidige generasjoner vektlegges. Grunnlovens §20a sier følgende;

“Mindful also of its responsibility towards future generations, the state shall protect the natural foundations of life and animals by legislation and, in accordance with law and justice, by executive and judicial action, all within the framework of the constitutional order” (basic law for the federal republic of Germany, 2022).

Denne loven ble brukt som et hovedargument av saksøker. Bestemmelsen har samme formål som den norske Grunnloven, men er litt mer spesifikk på handleplikter. Loven er ment for å beskytte liv og dyr, og at staten i samsvar med dette, og med grunnlag i lov har et ansvar til å handle for å sikre en bærekraftig utvikling med tanke på nåværende og kommende generasjoner. I henhold til dette kan man si at denne i stor grad handler om bærekraftprinsippet. Hovedfokuset i denne dommen og grunnlaget for søksmålet baserer seg i stor grad på denne loven, dermed vil dette prinsippet stå svært sentralt gjennom dommen.

“It is true that physical survival or even the possibilities for cultivating interpersonal relationships and taking part in social, cultural and political life (cf. BVerfGE 125, 175 <223>) could not be guaranteed by economic safeguards alone if the only environment available for this purpose had been radically altered by climate change and had become toxic by human standards. However, other fundamental rights already make it obligatory to maintain minimum ecological standards that are essential for fundamental rights, thereby making it obligatory to afford protection against environmental degradation “of catastrophic or even apocalyptic proportions””. (Avsnitt 114, side 34)

Selv om bærekraft ikke blir nevnt eksplisitt i dette avsnittet kan man likevel se en indirekte henvisning til dette prinsippet. Utdraget fastslår at økonomisk vekst og samfunnsutvikling må skje på en måte som har fokus på miljømessige og sosiale hensyn. På denne måten vil dette bidra til at dagens behov blir dekket samtidig som det ikke ødelegger for fremtidige generasjoners behov.

4.3.4 Irsk dom

Den Irske dommen henviser uttrykkelig til bærekraftprinsippet. Dommen fastslår at det er behov for handling for å minske utslipp for å sikre nåværende og fremtidige generasjoner. Også i denne dommen fastslår de at klimagassutslippene skal reduseres mellom 80 til 95 prosent sammenlignet med nivåene i 1990 innen 2050. I avsnitt 5 i dommen står det;

«The plan also recognizes the limited window for real action to ensure that current and future generations can live sustainability in a low carbon climate resilient world”. (avsnitt 5)

Her understreker dommen behovet for handling for å sikre nåværende og fremtidige generasjoner. Dommen viser jevnt over til at klimaplanen som henvises til i sitatet over anerkjenner nødvendigheten for å handle innenfor en gitt tidsramme for at de skal kunne sikre kommende generasjoners behov. Ettersom de skriver om et «gitt tidsvindu» understreker de at det er behov for handling nå for å sikre en bærekraftig fremtid for kommende generasjoner, og at dette ikke er noe som kan utsettes. Denne setningen henviser til bærekraftprinsippet uten at det blir nevnt direkte, da de gjør det tydelig at det

må iverksettes tiltak innen en gitt tidsramme for å på denne måten sikre en bærekraftig utvikling for kommende generasjoner.

«It is pleaded that the ultimate objective of the Framework Convention is to achieve stabilization of greenhouse gas concentration in the atmosphere at a level that will prevent dangerous anthropogenic interference with the climate system and to achieve that level within a specified time frame sufficient to allow ecosystems to adapt naturally to climate change, to ensure that food production is not threatened and to enable economic development to proceed in a sustainable manner.» (avsnitt 22).

I dette utdraget hevdes det at rammekonvensjonens mål er å oppnå stabilisering av klimagasskonsentrasjon i atmosfæren på et nivå som vil forhindre skadelige menneskeskapt inngrep i klimasystemet. En slik stabilisering vil være viktig for at økosystemene skal kunne opprettholdes og klare å stabilisere og tilpasse seg endringer i klimaet. Videre fokuserer også utdraget på viktigheten av å fremme en økonomisk utvikling på en bærekraftig måte. Dette vil si at den økonomiske utviklingen bør skje på en måte som ikke vil skade eller true miljøet.

4.4 Rettferdighetsprinsippet

4.4.1 Norsk dom

Den norske dommen går inn på rettferdighetsprinsippet. Dette prinsippet blir omtalt ved at dommen understreker behovet for en rettferdig fordeling av byrder.

«Byrdefordelingsprinsippet i Parisavtala artikkel 2 nr. 2 inneber at ressurssterke land, som Noreg, har eit større ansvar. Etter artikkel 3, jf. artikkel 4 skal kvar stat melde inn nasjonalt fastsette bidrag, som skal vera «ambitious efforts» som samla vil «represent a progression over time». Det er med andre ord ikkje tale om ei likedeling. Alle land skal gjera sitt beste» (avsnitt 58).

I dette avsnittet understreker de at Norge som et ressurssterkt land ifølge Parisavtalen artikkel 2 nr. 2 at de har et større ansvar til å håndtere klimaendringene og minimere utslippene. Her tar de utgangspunkt i reglene i Parisavtalen om at ansvarsfordelingen skal gjennomføres med hensyn til landenes kapasitet og ressurser. Ressurssterke land skal ha et større ansvar til utslippsreduksjon, sammenliknet med mindre ressurssterke land. Utdraget viser til prinsippet om rettferdighet ettersom det tar for seg viktigheten av en rettferdig fordeling av byrder som følge av kapasitet i forhold til ressurser.

«Når det gjeld utslepp av klimagasser ved forbrenning i utlandet etter norsk eksport av petroleum, må ein etter mi meining akseptere at Stortinget og regjeringa byggjer norsk klimapolitikk på den ansvarsfordelinga mellom statar som fylgjer av internasjonale avtaler. Her gjeld det som klart prinsipp at kvar stat er ansvarleg for den forbrenninga som skjer på eige territorium.» (Avsnitt 159).

Det de skriver her kan tolkes som en referanse til rettferdighetsprinsippet. Ved første øyekast kan det se ut som disse utdragene virker motstridende, noe man ser at de ikke er etter en nærmere undersøkelse. De påpeker her at regjeringen bygger norsk klimapolitikk på en ansvarsfordeling mellom stater, samt at det er et klart prinsipp at hver stat er ansvarlig for forbrenningen som skjer på eget territorium. Her legger de altså vekt på fordelingsprinsippet hvor det legges til grunn at det ikke foreligger et felles ansvar, men at hver enkelt stat i prinsippet selv har ansvar for egen forbrenning. Med dette indikerer de til at Norge ikke kan bli holdt ansvarlige for den forbrenningen som skjer utenfor landet. I dette utdraget kan man imidlertid se at den norske dommen oppfatter rettferdighetsprinsippet som et mer juridisk perspektiv kontra et etisk perspektiv.

4.4.2 Nederlandsk dom

I denne dommen kan man også finne henvisninger til rettferdighetsprinsippet, til tross for at dette ikke nevnes eksplisitt.

“An even distribution of reduction efforts over the period up to 2030 would mean that the State should achieve a substantially higher reduction in 2020 than 20%. An even distribution is also the starting point of the State for its reduction target of

49% by 2030, which has been derived in a linear fashion from the 95% target for 2050. If extrapolated to the present, this would result in a 28% reduction by 2020, as confirmed by the State in answering the Court of Appeal's questions.”” (side 16).

Dette utdraget viser til rettferdighetsprinsippet ved at det peker på at en jevn fordeling av reduksjonsinnsatsen vil kunne føre til en høyere reduksjon enn 20% innen 2020. Her argumenterer de altså for at ved en rettferdig og jevn fordeling vil det gjøre det lettere å oppnå en høyere reduksjon av klimagassutslipp. Til tross for at dette utdraget ikke eksplisitt bruker begrepet «rettferdighetsprinsipp» tolker jeg det som at det indirekte tar for seg dette begrepet ettersom det diskuteres hvordan en jevn fordeling vil være en rettferdig tilnærming, og vil være en faktor for at ingen samfunnsgrupper blir belastet mer enn det det som vil være rettferdig.

“These general obligations and principles mean that a fair distribution must take place, taking into account the responsibility and state of development of the individual countries” (avsnitt 6.2).

Dette utdraget kan også tolkes som en henvisning til rettferdighetsprinsippet. Det peker på at det må foreligge en rettferdig fordeling av ansvar, samt at denne fordelingen skal ta hensyn til landets utviklingstilstand. Dette indikerer til at de mest ressurssterke landene skal ha et større ansvar ved håndteringen av klimaendringer og utslipp. Dette vektlegges også i den norske dommen hvor de skriver at ettersom Norge er et ressurssterkt land har de i henhold til Parisavtalen et større ansvar for håndtering av utslipp.

4.4.3 Tysk dom

Den tyske dommen nevner ikke rettferdighetsprinsippet eksplisitt, men man kan likevel finne henvisninger til prinsippet. Avsnitt 192 i dommen kan tolkes som en henvisning til rettferdighetsprinsippet;

«Fundamental rights oblige the legislator to manage the CO2 emission reductions that are constitutionally required under Art. 20a GG in a forward-looking way to the point of climate neutrality such that the associated losses of freedom continue

to be reasonable despite the ever-increasing climate action requirements, and the reduction burdens are not unevenly distributed over time and between generations to the detriment of the future ([references to German legal scholarship]).” (avsnitt 192).

Dette utdraget kan tolkes som en henvisning til rettferdighetsprinsippet, da det peker på at grunnleggende rettigheter sikrer at utslippsreduksjonene blir håndtert på en rettferdig måte som sikrer og beskytter fremtidige generasjoner. Utdraget tar for seg artikkel 20a i den tyske grunnloven som omhandler at staten har et beskyttelsesansvar overfor fremtidige generasjoner. Loven sier at staten plikter å beskytte liv og dyrelivs naturlige fundamenter. Utdraget vektlegger viktigheten av at byrdene som følge av utslippsreduksjonene skal være rettferdig fordelt mellom generasjoner, og ikke ligge som en byrde på fremtidige generasjoner.

“In particular, Art. 20a GG does not specify what share of the overall burden would be appropriate for Germany in light of fairness considerations” (avsnitt 225).

I dette utdraget vises det til at det finnes ingen direkte grunnlovfestet regel som sier spesifikt hvor mye ansvar landet har for å redusere utslippene sine i tråd mer rettferdighetsprinsippet. Artikkel 20a i grunnloven spesifiserer altså ikke hvilken andel av den samlede byrden som vil være passende for Tyskland, sett i lys av rettferdighetshensyn. Likevel kan ikke Tyskland fraskrive seg ansvar, og må bidra til utslippsreduksjon på en måte som er rimelig. Sammenlignet med den tyske dommen som fokuserer på spesifikke tall og beregning av reduksjonsmål, ser man at denne dommen er noe mer prinsipiell og fokuserer mindre på spesifikke tall, men heller fokuserer på å håndtere utslippsreduksjonen i lys av rettferdighetshensyn.

4.4.4 Irsk dom

I denne dommen refereres begrepet klimarettferdighet til eksplisitt, hvor «climate justice» blir nevnt flere ganger gjennom dommen. Begrepet «climate justice» eller klimarettferdighet dreier seg i stor grad om å sikre at fordelingen av byrdene og fordelene som kommer i sammenheng med klimaendringene er rettferdige. Dette begrepet kan

knyttes opp mot rettferdighetsprinsippet, da det i stor grad dreier seg om det samme i en sammenheng hvor vi snakker om klimaendringer. Til tross for at begrepene ikke er helt like kan det likevel tolkes som at rettferdighetsprinsippet i stor grad blir vist til i denne dommen. «Climate justice» blir blant annet nevnt i punkt 23 i dommen, hvor de skriver;

«By failing to provide in the Plan for emission reductions in accordance with the required standard, the applicant maintains that the respondent has had no, or no adequate, regard to climate justice» (avsnitt 23).

I dette avsnittet blir rettferdighetsprinsippet vist til. Det hevdes at ved regjeringens utforming av målsettinger og klimapolitikk skal det tas hensyn til «climate justice» eller klimarettferdighet. Dette innebærer et større fokus på rettferdighetsspørsmålet sammenliknet med det de har per dags dato. Saksøker hevder altså her at regjeringen ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til klimarettferdighet ettersom kravet om utslippsreduksjoner ikke er oppfylt i samsvar med klimaplanen.

5.0 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt for meg fire klimadommer fra ulike land som alle tar for seg problemstillinger rundt temaene miljø og bærekraft. Jeg har sett på ulike miljørettslige prinsipper i disse dommene, og hvordan de ulike dommene anvender disse prinsippene i sine saker. Gjennom en dokumentanalyse av de ulike dommene har jeg funnet en rekke likhetstrekk ved anvendelsene av prinsippene i de ulike dommene, men - overraskende nok - også noen ulikheter.

Føre var prinsippet avendes i alle fire dommene, selv om ikke alle nevner prinsippet eksplisitt. I tillegg har noe ulike tilnærminger til dette prinsippet. Alle dommene fokuserer i stor grad på viktigheten av å iverksette forebyggende tiltak for å forhindre eller minimere større skader på naturen og fremtidige generasjoner. Dermed knytter de føre var-prinsippet til menneskerettigheter. Den irske og den nederlandske dommen har et noe bredere perspektiv enn det som går på rene konsekvenser, og fokuserer i tillegg på respekten for fundamentale og iboende menneskerettigheter, i tillegg til menneskerettigheter som måtte være grunnlovfestet. Den tyske og den norske dommen har ikke et like stort fokus på slike iboende og fundamentale menneskerettigheter, men fokuserer i større grad på de som er juridisk forankret i grunnloven. Vi kan ut ifra dette se at til tross for at alle dommene har et felles mål, altså å pålegge staten et større ansvar til å handle innen rimelig tid, har de noe ulik tilnærming.

Bærekraftsprinsippet nevnes ikke eksplisitt i noen av dommene, men jeg finner det likevel som en sentral del av alle dommene. Også her har dommene et relativt likt mål hvor alle vektlegger det å handle innen rimelig tid for å sikre en bærekraftig utvikling og for å beskytte fremtidige generasjoner for eventuelle farer. Alle dommene viser til spesifikke klimamål i form av en prosentandel som skal oppnås innen et gitt tidsvindu.

Rettferdighetsprinsippet kan finnes i alle dommene til tross for at dette heller ikke blir nevnt direkte. Den irske dommen bruker begrepet «climate justice» eller klimarettferdighet, og dette kan i stor grad knyttes opp mot rettferdighetsprinsippet da det innebærer at det må tas større hensyn til rettferdighet ved iverksettelse av klimarelaterte tiltak. Den norske og den nederlandske dommen skriver spesifikt at ressurssterke land skal ha et større ansvar i utslippsreduksjonen sammenlignet med mindre ressurssterke land. Den tyske dommen oppfattes som noe mer prinsipiell, da denne fokuserer mindre på tall og mer på reduksjon i lys av rettferdighetshensyn.

Jeg finner det interessant at den irske dommen jevnt over henviser mye til den nederlandske dommen. Det er derfor naturligvis en rekke likhetstrekk ved måten de to anvender de ulike prinsippene og hva de vektlegger i sine avgjørelser. Jeg finner det også interessant at den norske og tyske dommen ikke ser hen til den nederlandske, noe som sikkert er begrunnet i deres juridiske metode hvor slike avgjørelser ikke blir sett på som juridisk relevante. Alle fire dommer anvender de prinsippene som jeg har tatt for meg, men det er altså noe forskjell når det gjelder tilnærming og hva de ulike dommene vektlegger i sine saker. Jevnt over er det likevel tydelig at dommene har et felles mål om å presse utøvende myndighets innsatsvilje når det gjelder utslippsreduksjon.

6.0 Forslag til videre forskning

Gjennom en dokumentanalyse av fire store dommer har jeg gjort meg noen interessante funn som jeg har valgt å ikke ta med i min oppgave da det går utenfor temaet jeg har valgt og det jeg har ønsket at oppgaven skal fokusere på. Jeg plukket tidlig i prosessen opp begrepet «waterbed effect» som blir omtalt i den nederlandske dommen som en motvekt til føre var-prinsippet. Både av plasshensyn og ettersom domstolen forkastet denne effekten valgte jeg å ikke inkludere dette i min oppgave. Dette er likevel noe som kan være interessant å forske på i sammenheng med andre dommer, og se på hvordan de bruker denne teorien som en del av vurderingen av holdbarheten til andre prinsipper. Annen forskning kan også gå inn på trender innenfor miljøretten, ved å sammenligne ulike saker over en gitt tidsperiode og identifisere rettslige trender knyttet til saker med samme tema. Den nederlandske dommen kan for eksempel sies å sette en trend både ved at den vurderer og forkaster «waterbed effekten» og ved at andre dommer viser til den - slik den irske dommen eksplisitt gjør.

7.0 Litteraturliste

Pensum:

Brinkmann, Sven. Tanggaard, Lene. 2012. *Kvalitative metoder- empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Carson, Siri Granum. Skauge, Tom. 2019. *Etikk for beslutningstakere*. Cappelen Damm akademisk.

Jacobsen, Dag Ingvar. 2018. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 3. utgave. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Skjerdal, Nicolai. 1998. *Kvalitative hjemmelskrav: legalitetsprinsippet i norsk rett og lovskravet i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon med enkelte komparative linjer*. Oslo: Tano Aschehoug

Nettsider og dokumenter:

Climate case chart. ECLI:DE:BVerfG:2021:rs20210324. 24.03.2021.

http://climatecasechart.com/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2021/20210324_11817_order-1.pdf

Climate case chart. ECLI:NL:HR:2019:2007. 20.12.2019.

http://climatecasechart.com/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2020/20200113_2015-HAZA-C0900456689_judgment.pdf

Climate case chart. [2019] IEHC 747. 19.09.2019.

http://climatecasechart.com/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2019/20190919_2017-No.-793-JR_judgment-2.pdf

FN- sambandet. «Bærekraftig utvikling». Sist oppdatert 28.10.2021.

<https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>

FN- sambandet. «Klimaendringer». Sist oppdatert 21.03.2023.

<https://www.fn.no/tema/klima-og-miljoe/klimaendringer>

Gesetze im internet. Basic law for the federal republic of Germany. Oversatt 28.06.2022.

https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html

Grunnloven. 1814. «Kongeriket Noregs grunnlov». LOV-1814-05-17. Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>

Greenpeace. «Hvem er vi?»

<https://www.greenpeace.org/norway/om-oss/>

Lovdata. HR-2020-2472-P. 22.12.2020.

<https://lovdata.no/dokument/HRsIV/avgjorelse/hr-2020-2472-p>

Nes, Anders. 2022. «prinsipp». Store norske leksikon. [Siste oppdatering ikke nevnt]

<https://snl.no/prinsipp>

Olerud, Kåre. Tvedt, Knut Are. «Natur og ungdom» Sist oppdatert 28.03.2023.

https://snl.no/Natur_og_Ungdom

Regjeringen. 2000. «Føre- var prinsippet». [Siste oppdatering ikke nevnt]

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-29/id143253/sec7>